

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område N173
Smålandsfarvandet nord for Lolland,
Guldborgsund, Bøtø Nor og Rødsand-
Hyllekrog

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.

2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område N173

Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Rødsand-Hyllekrog

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Jan Kofod Winther

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-053-5

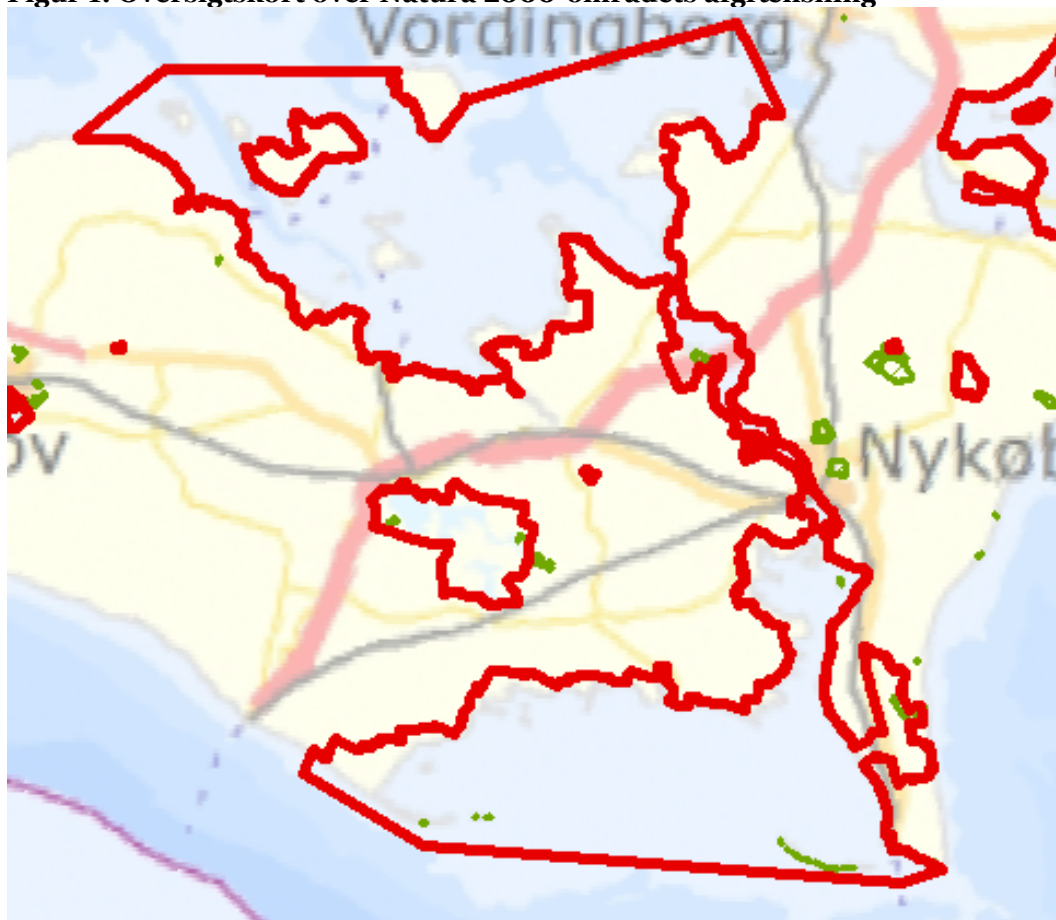
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N173 Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Rødsand-Hyllekrog og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 163 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens

hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil fortsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år. I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-område 173 er et meget stort område på 79.069 ha, som overvejende er marint. Kyststrækningen er tilsvarende meget lang, uden markante skrænter, men med en hel del lavvandede bugter og vige. Strandenge med deres salttålede plantearter findes typisk som langstrakte bånd i kystlinjen.

Området dækker hele den sydlige del af Smålandsfarvandet, strækker sig ned gennem det smalle Guldborgsund og udvider sig igen, først i Bredningen syd for Nykøbing, for sidst at dække hele Lambo Farvandet indenfor sandrevlerne Rødsand og Hyllekrogtangen, samt sydligst en lille smal strimmel af Femern Bælt.

Adskillige steder er kystlinjen modificeret ved hjælp af diger, mest omfattende ved Saksfjed og Bøtø Nor. Andre steder er der friere landskabsdannelse, således erosionskysten på Sydfalster og i form af rev- og krummoddedannelse ved Rødsand og Hyllekrog.

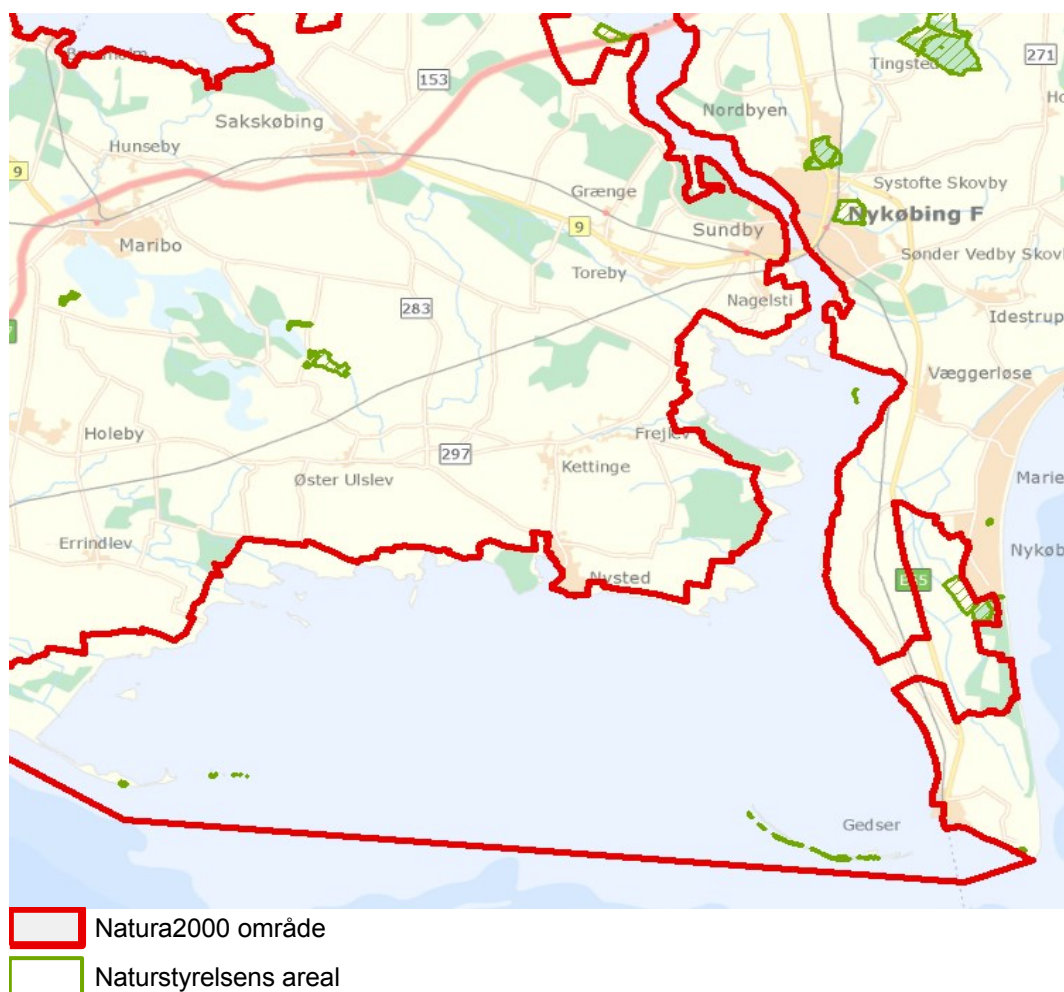
For en uddybende beskrivelse af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Naturstyrelsens arealer er få og spredte i det store Natura 2000-område. Ud til Guldborgsund ejer styrelsen ca. 68 ha ved Majbølle, som er den landfaste del af Majbølle Vildtreservat. Her er der ikke kortlagt terrestriske habitatnaturtyper endnu, men det vil muligvis ske, efterhånden som vegetationen etablerer sig på de deponerede udgravninger fra Guldborgsund tunellen. I Bøtø Nor er styrelsens areal 111 ha, som stort set svarer til det fredede fuglereservat. Her findes al den kortlagte habitatnatur (tabel a) på nær et lille klitareal ved Hyllekrog Fyr. Endelig ejer Naturstyrelsen Rødsand og nogle andre rev og småøer i farvandet mellem Lolland og Falster. Her findes klitnaturtyper, som endnu ikke er kortlagt.

Bøtø Nor reservatet er ynglested for en række arter på fuglebeskyttelsesdirektivet bl.a. trane, grågå, rødbrum, knarand, rørhøg, plettet rørvagtel samt bilag V arten strandtudse. Reservatet er også et vigtigt rasteområde for bl.a. grågå, sædgå og bramgå. Vildtreservatet Majbølle Nor er ligeledes et vigtigt rasteområde for en lang række kystfuglearter. Rødsand-revlerne er yngleområde for spættet sæl og gråsæl og har de seneste år været en vigtig ynglelokalitet for havterne, splitterne og dværgterne.

Figur 2 viser beliggenheden af Naturstyrelsens arealer i N173, som alle ligger i den sydlige del af Natura 2000-området.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
1330	Strandeng	16,9
2130	Grå/grøn klit	1,4
7230	Rigkær	53,3
6230	Surt overdrev	15,6
2120	Hvid klit	0,2
2110	Forklit	0,1
I alt		87,5

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Skæv vindelsnegl
- Stor vandsalamander
- Bredøret flagermus
- Damflagermus
- Gråsæl
- Spættet sæl
- Skarv (T) F83
- Sangsvane (T) F83, F86
- Sædgås (T) F82, F83
- Bramgås (T) F82
- Mørkbuget knortegås (T) F83
- Troldand (T) F86
- Stor skallesluger (T) F86
- Havørn (T,Y) F83 (Y), F86 (T,Y)
- Rørhøg (Y) F82, F83, F86
- Plettet rørvagtel (Y) F82, F83
- Engsnarre (Y) F82
- Trane (Y) F82
- Klyde (Y) F83
- Splitterne (Y) F83
- Fjordterne (Y) F83
- Havterne (Y) F83
- Dværgterne (Y) F83
- Mosehornugle (Y) F83

"T" angiver at arten er på udpegningsgrundlaget som trækfugl, "Y" som ynglefugl.

F82: Fuglebeskyttelsesområde "Bøtø Nor"

F83: Fuglebeskyttelsesområde "Kyststrækningen ved Hyllekrog- Rødsand"

F86: Fuglebeskyttelsesområde "Guldborgsund"

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 23 plejetiltag, bl.a. afgræsning, rydning af opvækst, slåning og slæt samt begrænsning af prædation.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015

Gennemførte indsatser (antal)	24	Gennemførte indsatser (areal)	111 ha
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	? ha

Tabel c: Oversigt over konkrete artsplejetiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Art (navn)	Artsplejetiltag	Begrundelse for manglende gennemførelse
Splitterne og havterne	Anden begrænsning af færdsel	Der har de senere år været en stor ternekoloni på Rødsand uden for det eksisterende vildtreservat, som kun omfatter den vestlige del af revlen. Der var derfor med 1. plejeplan ønske om færdselsrestriktioner uden for reservatet. Dette er forberedt med forslag til en revision af vildtreservatbekendtgørelsen for Rødsand, der indebærer en udvidelse af reservatet. Vedtagelsen af revisionen er udskudt, men ventes at ske i 2017. Ændringen vil samtidig tilgodese ynglepladserne for spættet sæl og gråsæl, der til dels er rykket udenfor den gældende reservatafgræsning på grund af at sandrevlerne har flyttet sig betydeligt siden den oprindelige udpegning.

Table d: Oversigt over ikke-planlagte indsatser der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget

Natur-type	Natur-typenavn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt plejetiltag
7230 / 1330	Rigkær og strandeng	Forbedring af hydrologi	Aktiv lukning af dræn og grøfter	70	Hydrologiprojekt gennemført af Guldborgsund Kommune med effekt både på privat og NST areal

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Alle planlagte plejetiltag, bortset fra den som fremgår af tabel c, er gennemført og plejemålene vurderes at være nået.

I Bøtø Nor er strandengsarealerne og hovedparten af arealer med surt overdrev uændret i god naturtilstand, mens den største del af rigkærene er gået fra moderat til god naturtilstand. Der er fortsat mindre arealer med surt overdrev og rigkær i moderat naturtilstand. Det lille klitareal ved Hyllekrog Fyr plejes sammen med resten af odden af Fugleværnsfonden. Her er naturtilstanden gået fra ringe til moderat.

Der er først med basisanalysen til 2. planperiode kommet data for levestedsforholdene for nogle habitatarter og ynglefugle, og det er således ikke muligt at vurdere en effekt af artsindsatsen i 1. planperiode. På Hyllekrog er levestedstilstanden for fjordterne, havterne og splitterne moderat formentlig på grund af problemer med prædation. Naturstyrelsen bidrager til indsats herimod ved at anlægge kunstgrave til ræv, men problemet skal håndteres i samarbejde med Fugleværnsfonden som den primære lodsejer.

Konkrete erfaringer

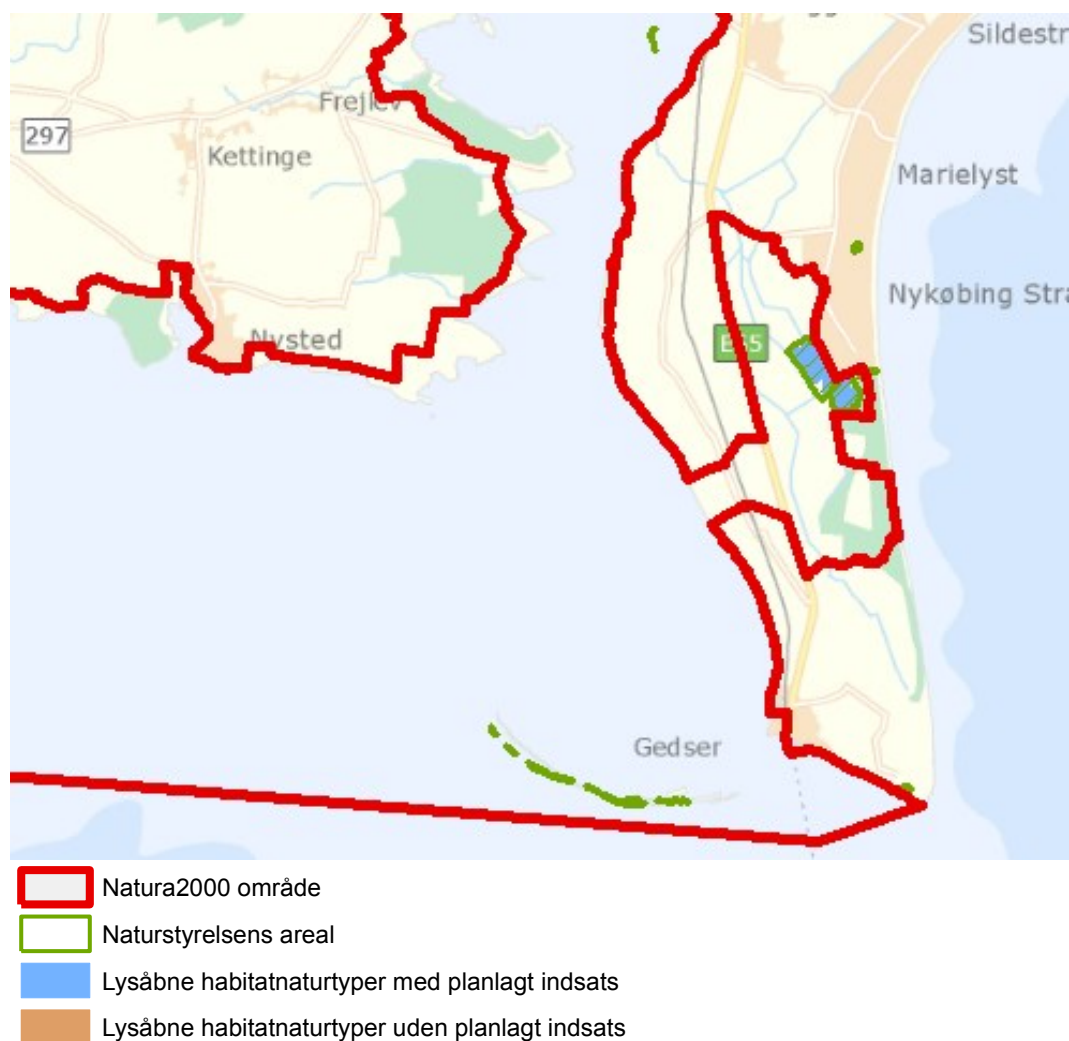
- I Bøtø Nor er vandstanden blevet hævet ved grøftelukning og membrannedlægning i forbindelse med et hydrologiprojekt, jf. tabel d. Herved har den hidtidige indpumpning af grundvand i fuglereservatet kunnet indstilles. Høj vandstand er afgørende for reservatets værdi som ynglelokalitet for mange af fuglearterne på udpegningsgrundlaget. Ændringerne ventes at aktivere gamle dræn og grøfter. Sådanne dræn og grøfter lukkes løbende og vil fortsat blive det i den kommende planperiode, efterhånden som de kan erkendes.
- Der er ryddet store områder med nålebevoksninger langs med sydenden af Bøtø- reservatet, popler ved Mølledybet, samt yderligere store træer spredt langs med kanten af reservatet. Der er bevaret 3 adskilte folde for at kunne styre græsningstrykket. På de konverterede arealer er der et godt potentiale for udvikling af lysåbne habitatnaturtyper.

Den samlede effekt af de nævnte indsatser i Bøtø Nor vil sandsynligvis være en tilvækst i arealet af lavbundstyperne rigkær og strandeng som følge af hydrologiprojektet samt en forskydning af surt overdrev ind over det nyhegnede areal.

- Der er store massive bestande af gyvel på et naboareal til Bøtø Nor reservatet. Mindre forekomster på styrelsens areal vil blive bekæmpet med henblik på at undgå spredning.
- På Hyllekrog Tange, i Majbøllerreservatet og i Bøtø Nor er der alle steder anlagt kunstgrave for at bekæmpe ræv af hensyn til ynglende kystfugle. Dette har reduceret, men ikke fjernet problemet.
- I Majbølle Nor plejes arealerne ved afgræsning med kreaturer og får. Det lille areal omkring Hyllekrog Fyr afgræsses med kreaturer i sammenhæng med hele den øvrige tange, der forvaltes af Fugleværnsfonden.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- De kortlagte levesteder for rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Tilstanden af levestederne for klyde, fjordterne, havterne og dværgerne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.

- Tilstanden af levesteder for splitterne forbedres, således at alle de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen skal være særligt opmærksom på naturtyperne surt overdrev og rigkær samt mosehornugle, som er i tilbagegang i den biogeografiske region.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givet areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis afgræsning med kreaturer, slåning og bekæmpelse af problemarter jf. nedenstående skema.

På Naturstyrelsens areal i Bøtø Nor samt i Majbølle Nor afgræsses der med kreaturer og får. På Hyllekrog afgræsses med kreaturer i samarbejde med Fugleværnsfonden. På arealerne foretages der tillige slåning, hvor det skønnes nødvendigt af forpagteren, og der sker bekæmpelse af gyvel og andre problemarter, fx lysesiv.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af aktiv lukning af dræn og grøfter i Bøtø Nor området.

Det vurderes, at den løbende pleje vil være tilstrækkelig til at sikre en fortsat forbedring af naturtilstanden på de lysåbne arealer, hvor denne ikke allerede er god – høj.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)					
		Naturtype	Målsætning		Total
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen		15,6
			Naturtypebevarende pleje		15,6
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen		53,3
			Naturtypebevarende pleje		36,7
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen		16,9
			Naturtypebevarende pleje		16,9
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen		0,1
			Naturlig dynamik		0,1
	2120	Hvid klit	Sikring af naturtypen		0,2
			Naturlig dynamik		0,2
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen		1,4
			Naturtypebevarende pleje		1,4

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	6,0
			Græsning	Eksisterende	15,6
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,2
			7230	Rigkær	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede
		Græsning			Eksisterende
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	16,9
	2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,1
	2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	1,4

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	Naturtype	Plejetiltag			
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	12,0
	7230	Rigkær	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	53,3
	1330	Strandeng	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	16,6

I tabel f og g dækker kategorien "Eksisterende" over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g. Som eksempel vil de hydrologiske forbedringer af lavbundsarealerne i Bøtø Nor bidrage til at forbedre levestedsforholdene for reelt eller potentielt forekommende ynglefugle, bl.a. trane, rørhøg, rørdrum, plettet rørvagtel og mosehornugle.

I Natura 2000-planen er en række fuglearter omfattet af områdespecifikke retningslinjer. For arterne rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel, splitterne, havterne, fjordterne, dværgterne og klyde gennemføres derfor nogle specifikke artsplejetiltag.

For ternernes og klydes vedkommende forventes der vedtaget en udvidelse af reservatbeskyttelsen på Rødsand, hvor den store eksisterende koloni (i 2015 250 – 300 ynglepar) p.t. er uden for. Denne indsats er også målrettet gråsæl, der her har en af sine få danske ynglelokaliteter samt spættet sæl.

I Bøtø Nor forstærkes indsatsen mod prædation fra ræv ved nedgravning af flere kunstgrave. Indsatsen er påkrævet, fordi der vedvarende kommer "overskydende" ræve til fuglereservatet fra nærliggende sommerhusområde.

Udover Bøtø Nor, hvor den generelle pleje for naturtyperne tilgodeser levestedskravene for næsten samtlige fuglearter på udpegningsgrundlaget, sker der en tilsvarende pleje ved afgræsning med kreaturer og får på Naturstyrelsens landarealer i Majbølle vildtreservat på ca. 60 ha, hvor der endnu ikke er kortlagt habitatnaturtyper. Denne indsats vurderes at tilbyde forbedrede levestedsforhold for bl.a. rastende gæs, ænder og skarv. Da der er tale om ekstensiv afgræsning, opstår der mosaikagtige strukturforhold, der stedvis også vil kunne give gode yngleforhold for fx engsnarre, som nævnt i 1. generations plejeplan. I Majbølle sker der en fornyelse af hegnet i den kommende plejeplanperiode.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for øvrige arter på udpegningsgrundlaget end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af naturplejearket, der ligger som bilag til driftsplanen.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Tabel h: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
1365	Spættet sæl	Sikring af artens levested	2
1364	Gråsæl	Sikring af artens levested	2
A127	Trane	Sikring af artens levested	2
A132	Klyde	Sikring af artens levested	2
A222	Mosehornugle	Sikring af artens levested	1
A119	Plettet Rørvagtel	Sikring af artens levested	2
A081	Rørhøg	Sikring af artens levested	2
A021	Rørdrum	Sikring af artens levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
A195	Dværgterne	Sikring af artens levested	1

Tabel i: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)			
Art	Navn	Indsatstype	Total
1365	Spættet sæl	Færdelsesregulering ved skiltning	2
1364	Gråsæl	Færdelsesregulering ved skiltning	2
A127	Trane	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A132	Klyde	Færdelsesregulering ved skiltning	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A222	Mosehornugle	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A119	Plettet Rørvagtel	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A081	Rørhøg	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A021	Rørdrum	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A193	Fjordterne	Færdelsesregulering ved skiltning	1
A194	Havterne	Færdelsesregulering ved skiltning	1
A195	Dværgterne	Færdelsesregulering ved skiltning	1

I tabel h og i er kun medtaget mål og indsatser for fuglearterne, hvor de er på udpegningsgrundlaget i de respektive fuglebeskyttelsesområder, dvs. henholdsvis F82 Bøtø Nor, F83 Hyllekrog – Rødsand, og hvor denne indsats ligger udover indsatsen for naturtyper.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer i N173 forventes at medføre, at naturtyper og arter på sigt opnår gunstig bevaringsstatus. Dette indebærer:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.

- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres naturtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
  - Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau: De kortlagte levesteder for fjordterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 20 fjordterner er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
  - Af de kortlagte levesteder for havterne inden for Natura 2000-området bør mindst 75 % enten bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes placering fremgår af basisanalysen for området.
  - De kortlagte levesteder for dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
  - De kortlagte levesteder for splitterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 60 splitterter, er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
  - Tilstanden og det samlede areal af levesteder for arter for bramgås og sangsvane som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 2000 bramgæs, 5500 grågæs og 1470 sangsvaner.
  - Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås, mørkbuget knortegås, troldand, skary, trane og havørn som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N173 Smålandsfarvandet nord for Lolland, Guldborgsund, Bøtø Nor og Rødsand-Hyllekrog

Natura 2000-område 173 er et meget stort område på 79.069 ha, som overvejende er marint. Kyststrækningen er tilsvarende meget lang, uden markante skrænter, men med en hel del lavvandede bugter og vige. Strandenge med deres salttålede plantearter findes typisk som langstrakte bånd i kystlinjen.

Området dækker hele den sydlige del af Smålandsfarvandet, strækker sig ned gennem det smalle Guldborgsund og udvider sig igen, først i Bredningen syd for Nykøbing, for sidst at dække hele Lambo Farvandet indenfor sandrevlerne Rødsand og Hyllekrogtangen, samt sydligst en lille smal strimmel af Femern Bælt.

Naturstyrelsens arealer er få og spredte i det store Natura 2000-område. Ud til Guldborgsund ejer styrelsen ca. 68 ha ved Majbølle, som er den landfaste del af Majbølle Vildtreservat. Her er der ikke kortlagt terrestriske habitatnaturtyper endnu, men det vil muligvis ske, efterhånden som vegetationen etablerer sig på de deponerede udgravninger fra Guldborgsund tunnelen. I Bøtø Nor er styrelsens areal 111 ha, som stort set svarer til det fredede fuglereservat. Her findes al den kortlagte habitatnatur (tabel I) på nær et lille klitareal ved Hyllekrog Fyr. Endelig ejer Naturstyrelsen Rødsand og nogle andre rev og småøer i farvandet mellem Lolland og Falster. Her findes klitnaturtyper, som endnu ikke er kortlagt.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- De kortlagte levesteder for rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Tilstanden af levestederne for klyde, fjordterne, havterne og dværgterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Tilstanden af levesteder for splitterne forbedres, således at alle de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen skal være særligt opmærksom på naturtyperne surt overdrev og rigkær samt mosehornugle, som er i tilbagegang i den biogeografiske region.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	naturtype	Total
1330	Strandeng	16,9
2130	Grå/grøn klit	1,4
7230	Rigkær	53,3
6230	Surt overdrev	15,6
2120	Hvid klit	0,2
2110	Forklit	0,1
I alt		87,5

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget.

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	15,6
			Naturtypebevarende pleje	15,6
	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	53,3
			Naturtypebevarende pleje	36,7
	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	16,9
			Naturtypebevarende pleje	16,9
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	0,1
			Naturlig dynamik	0,1
	2120	Hvid klit	Sikring af naturtypen	0,2
			Naturlig dynamik	0,2
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	1,4
			Naturtypebevarende pleje	1,4

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	Naturtype	Plejetiltag			
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	6,0
			Græsning	Eksisterende	15,6
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,2
	7230	Rigkær	Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	16,3
			Græsning	Eksisterende	53,3
	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	16,9
	2110	Forklit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,1
	2120	Hvid klit	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	1,4

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
	Naturtype	Plejetiltag			
Eksisterende habitatnatur	6230	Surt overdrev	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	12,0
	7230	Rigkær	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	53,3
	1330	Strandeng	Aktiv lukning af dræn og grøfter	Eksisterende	16,6

I tabel III og IV dækker kategorien "Eksisterende" over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel III og IV. Som eksempel vil de hydrologiske forbedringer af lavbundsarealerne i Bøtø Nor bidrage til at forbedre levestedsforholdene for reelt eller potentielt forekommende ynglefugle, bl.a. trane, rørhøg, rørdrum, plettet rørvagtel og mosehornugle.

I Natura 2000-planen er en række fuglearter omfattet af områdespecifikke retningslinjer. For arterne rørdrum, rørhøg, plettet rørvagtel, splitterne, havterne, fjordterne, dværgterne og klyde gennemføres derfor nogle specifikke artsplejetiltag.

For ternernes og klydes vedkommende forventes der vedtaget en udvidelse af reservatbeskyttelsen på Rødsand, hvor den store eksisterende koloni (i 2015 250 – 300 ynglepar) p.t. er uden for. Denne indsats er også målrettet gråsæl, der her har en af sine få danske ynglelokaliteter samt spættet sæl. I Bøtø Nor forstærkes indsatsen mod prædation fra ræv ved nedgravning af flere kunstgrave. Indsatsen er påkrævet, fordi der vedvarende kommer ”overskydende” ræve til fuglereservatet fra nærliggende sommerhusområde.

I Majbølle vildtreservat på ca. 60 ha, hvor der endnu ikke er kortlagt habitatnaturtyper, foretages der ny hegning og fortsat afgræsning af hensyn til fuglearterne på udpegningsgrundlaget bl.a. rastende andefugle.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for øvrige arter på udpegningsgrundlaget end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af naturplejemarket, der ligger som bilag til driftsplanen.

Tabel V: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
1365	Spættet sæl	Sikring af artens levested	2
1364	Gråsæl	Sikring af artens levested	2
A127	Trane	Sikring af artens levested	2
A132	Klyde	Sikring af artens levested	2
A222	Mosehornugle	Sikring af artens levested	1
A119	Plettet Rørvagtel	Sikring af artens levested	2
A081	Rørhøg	Sikring af artens levested	2
A021	Rørdrum	Sikring af artens levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
A195	Dværgterne	Sikring af artens levested	1

Tabel VI: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)			Total
Art	Navn	Indsatstype	
1365	Spættet sæl	Færdselsregulering ved skiltning	2
1364	Gråsæl	Færdselsregulering ved skiltning	2
A127	Trane	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A132	Klyde	Færdselsregulering ved skiltning	1
		Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A222	Mosehornugle	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A119	Plettet Rørvagtel	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A081	Rørhøg	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
		Begrænsning af prædation	1
A021	Rørdrum	Aktiv lukning af dræn og grøfter	1
A193	Fjordterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
A194	Havterne	Færdselsregulering ved skiltning	1
A195	Dværgterne	Færdselsregulering ved skiltning	1

I tabel V og VI er kun medtaget mål og indsatser for fuglearterne, hvor de er på udpegningsgrundlaget i de respektive fuglebeskyttelsesområder, dvs. henholdsvis F82 Bøtø Nor, F83 Hyllekrog – Rødsand, og hvor denne indsats ligger udover indsatsen for naturtyper.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer i N173 forventes at medføre, at naturtyper og arter på sigt opnår gunstig bevaringsstatus. Dette indebærer:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres naturtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
  - o Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau: De kortlagte levesteder for fjordterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 20 fjordterner er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.

- o Af de kortlagte levesteder for havterne inden for Natura 2000-området bør mindst 75 % enten bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes placering fremgår af basisanalysen for området.
- o De kortlagte levesteder for dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- o De kortlagte levesteder for splitterne inden for Natura 2000-området bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 60 splitterner, er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- o Tilstanden og det samlede areal af levesteder for arter for bramgås og sangsvane som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 2000 bramgæs, 5500 grågæs og 1470 sangsvaner.
- o Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås, mørkbuget knortegås, troldand, skarv, trane og havørn som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk